

# ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІЛОСОФІЇ СПІЛКУВАННЯ

Ільганаєва В. О.

## СОЦІАЛЬНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК ОБ'ЄКТ ТЕОРЕТИЗАЦІЇ

*Рассматриваются ключевые аспекты становления теории социальных коммуникаций (СК). В основе теоретизации предлагается использование принципов распределения СК функций и СК-деятельности, универсальной системности, межнаучности, феноменологического единства СК феноменов и онтологического разнообразия социокультурного поля эволюционизма СК структуры и системы.*

*Розглядаються ключові аспекти становлення теорії соціальних комунікацій (СК). В основі теоретизації пропонується використовувати принципи розподілу СК функцій та СК-діяльності, універсальної системності, міжнауковості, феноменологічної єдності СК феноменів та онтологічного розмаїття соціокультурного поля еволюціонізму СК структури та системи.*

*Main aspects of formation of social communication (SC) theory are considered. As a basis is recommended to use principles of distribution of SC functions and SC activity, universal system, interscientific, phenomenal unity of SC phenomena and ontological variety of socio-culture field of evolution SC structure and system.*

Розвиток науки весь час супроводжується процесами інтеграції та диференціації наукових галузей, дисциплін, теоретичних полів досліджень об'єктивно-існуючої реальності у розмаїтті її проявів, матеріальних та ідеальних об'єктів. Формування нових міждисциплінарних та міжнаукових теоретичних, теоретико-прикладних і прикладних комплексів завжди породжує виникнення певних спекуляцій, дискусій, критики але решт рештою перевірка основних положень, результатів, програм суспільною практикою кладе кінець сумнівам і протидії. Суспільство починає втілювати нове знання на вирішення актуальних і нагальних завдань, які накопичуються під впливом його динамічного розвитку на різних рівнях його організації і сферах життєдіяльності.

Введення нової наукової галузі та груп спеціальностей, за яких проводиться захист дисертацій, присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань – соціальні комунікації (Постанова Кабінету Міністрів України «Про доповнення переліку галузей науки, з яких може бути присуджений науковий ступінь» від 13 грудня 2006 р. № 1718), – є свідченням визнання необхідності, актуальності, практичної доцільності оформлення нової сфери теоретизації і досягнення певного консенсусу між представниками достатньо самостійних галузей науки у розумінні сутнісних ознак нової науки. Це рішення також відкриває певну перспективу в подальшій академізації галузі, зокрема організації наукових досліджень, формування фахових видань, розробці дослідницьких програм та консолідації вчених на їх виконання, узагальненні теоретичної та імперичної бази науки, проведення відповідних змін у підготовці професійних кадрів, які спеціалізуються за різними напрямками забезпечення суспільної взаємодії і налагодження комунікаційних відносин в суспільстві. Тобто з'явилася ситуація відтворення необхідного етапу організації та теоретизації в сфері соціальних комунікацій, які мають відбуватися за певними правилами і схемами, перевіреними практичного становлення наук, наукових галузей і утворюють певні організаційно-управлінчі та інтелектуальні технології (що досліджені та зафіксовані наукознавством [1, 2]).

У науково-теоретичному плані складається ситуація уточнення статусу науки, її методологічної картини, системних зв'язків з іншими науками, уточнення понятійно-категоріального апарату.

## ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІЛОСОФІЇ СПІЛКУВАННЯ

Новою соціально-комунікаційна сфера є тільки виходячи з факту її інституалізації, період якої нараховує не один десяток років, починаючи з 20-х років ХХ століття в період бурхливого розвитку ЗМІ (на основі поширення технічних засобів передачі інформації, особливо преси і радіо), а також становлення документально-інформаційно-комунікаційних підсистем суспільства (бібліотечного соціального інституту, книговидавничої, книгорозповсюджувальної, архівної, системи ЗМІ, науково-інформаційної галузі) [3, 4, 5, 6]. Але історія її виникнення й розвитку нараховує тисячоліття і пов'язана зі становленням самого суспільства на основі розвитку засобів комунікаційної взаємодії від руху, жестів, мови, письма, друку і т.д., аж до сучасних електронних БД та інформаційних систем. Історичні аспекти багатоаспектно розглядаються в межах багатьох наук, що вивчають комунікаційні феномени [5, 7, 8].

Затвердження нового наукового напрямку в Україні привернуло значну увагу з боку науковців і фахівців багатьох сфер бібліотекознавства, журналістики, архівознавства, документознавства, політології, педагогіки, соціології, інформатики та багатьох інших, які так чи інакше пов'язані із комунікаційною діяльністю, або зі сферами, що реалізують комунікативну функцію. Звернення до комунікаційної сутності і змісту комунікаційної діяльності в означених сферах відбувалося у різні часи і супроводжувалося формуванням частково наукових теорій. Поняття «комунікація» відіграло свою інтегруючу роль у розвитку методології відповідних наукових дисциплін. Значення комунікації «роблю спільним, пов'язую, спілкуюсь», а також як шляхи сполучення зафіксовано універсальність явища і водночас обмеженість підходів до його загального використання [9]. Між тим рівень загального мовного і загальнонаукового розкриття смислового поля поняття не може дзеркально відбивати особливості його інших рівнів, прояву або сфер існування об'єктів комунікативної природи, фізичної або духовної.

Універсальність комунікації припускає її існування у живій і неживій природі і зумовлює наявність 2-х типів комунікації: природної і соціальної. Розподіл комунікації на матеріальну або духовну протирічить природі інформації, яка є предметом комунікаційної взаємодії і на системному рівні розвитку СК стає відзнакою інформаційно-комунікаційного етапу її функціонування. Строго кажучи, інформація завжди була присутня у будь-яких формах СК, починаючи з довербальних (сигнальні, ментальний рух) і невербальних форм (жест, звук, фізичний рух, знак, міміка тощо), а потім у вербальних формах (мовлення, письмо – друківані і недруківані книги, преса, документи різного призначення). Інформація зафіксована у будь-якому вигляді (друці, аудіо, відео, конвенціональних знаково-символічних формах), поступово документалізований рівень СК в системі суспільної взаємодії. Протягом еволюції СК інформація набуває або утворює різні форми соціально-інформаційного обміну, що відповідають різним етапам матеріально-духовного освоєння Всесвіту певним соціокультурним трансформаціям у суспільстві і самого суспільства. Ці трансформації вже визначені як інформаційні або комунікаційні революції.

Природна, наприклад, генетична комунікація має свої форми, носії, фізику процесу, або технології здійснення і має більш матеріальне підґрунтя. СК – не може бути цілком однаково описана або представлена через модель генної (природної) комунікації. В ній відбувається або має відбуватися процес соціального наслідування, опосередкованого розумовою діяльністю людини, усвідомленням того, що відбувається, корегуванням і спрямованістю дій відповідно до цілей і цінностей буття людини і соціальності. Інформація супроводжує, наповнює соціальну взаємодію, підтримує прогрес людства, формує знання людства як «однієї видової живої речовини» біосфери [10, с.20-21]. Тоді соціальна комунікація може розумітися як тип

## ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІЛОСОФІЇ СПІЛКУВАННЯ

соціальної цілеспрямованої взаємодії і розуміється як когнітивний процес, на який накладаються певні нормативні обмеження [11]. Це можна вважати рівнем феноменологічного відграничення явищ комунікації як виду соціальної взаємодії на відміну від іншого виду – спілкування. Комунікації притаманна цілеспрямованість і смислонасиченість, в тому числі суспільній, генетичній. Генетичній комунікації притаманна жорстка детермінованість (наслідування), котра може проявлятися тільки шляхом природного відбору. В СК – детермінованість теж існує, але в інших проявах, має неявний характер, може розгортатися і подавлятися природним шляхом подій через механізми соціального управління і саморозвитку, але тільки на дуже високому рівні розвитку соціальних систем. Спілкування може бути смисловим, але беззмістовним і безцілним. Тоді визначаємо комунікацію як явище більш високого рівня, а СК - її підсистемою, проявлення якої обмежується рамками соціальності як однієї із форм буття. Це обмеження і звужують простір об'єктно-предметного поля СК.

Класика гносеології вимагає визначення об'єкту науки. Визначення об'єкту соціально-комунікаційної теорії існують в соціології, соціальній філософії, бібліотекознавстві, безпосередньо в теорії соціальної комунікації. Соціологічна наука підхопила пріоритет дослідження феноменів комунікації в суспільстві. За визначенням енциклопедичного соціологічного словника, комунікація розглядається як передача інформації від однієї системи до іншої, завдяки спеціальним матеріальним носіям і сигналів [12]. В західній соціології фактично ставиться знак рівності між поняттями «комунікація» і «соціальна комунікація», які визначаються як спілкування та обмін інформацією в суспільстві [13]. Сформувалася окрема спеціальна галузь соціологічних досліджень – соціологія комунікації [8]. За визначенням С.В. Бориснєова, соціологія комунікацій є спеціальною галуззю соціології як загальної теорії. Об'єктом соціології комунікації є соціальна комунікація, під якою розуміється така комунікативна діяльність людей, що зумовлена цілою низкою суспільно значущих оцінок, конкретних ситуацій, комунікативних сфер і норм спілкування, які прийняті у даному суспільстві [8, с.9]. Предметом досліджень є функціональні особливості спілкування представників різних соціальних груп в процесі їх взаємодії (передача і отримання смислової і оцінюючої інформації) в результат взаємодії на їх відношення до соціальних цінностей даного суспільства соціуму в цілому [там же]. Межі соціологічної теорії СК накреслюються вже самим автором: це переважно повинева поведінка суб'єктів комунікації (міжособиста комунікація) і всебічне вивчення масової комунікації [8, с. 8-9]. Вперше права людини на комунікацію наголосив француз Ж.Д. Арсі, включаючи в це поняття можливість забезпечення матеріальних і духовних умов комунікації [Цит. по: 14, с 5]. Ця ідея найшла швидке відображення у новому на той час напрямку досліджень і практиці масових комунікацій. Фактично з цього моменту складається ототожнення понять комунікації та соціальної комунікації, формування теорії комунікації відбувається не системою, і кожна з наук або наукового напрямку, що торкаються вивчення комунікаційної проблематики, відокремлюють свій предмет вивчення. Зберігаються положення, при яких теорія комунікації пов'язується з необхідністю рефлексії з приводу власної діяльності представниками масової комунікації в умовах «інформаційного вибуху», що і зумовило превалювання в цій сфері знання журналістів, лінгвістів, а також вибір як теоретичного базису загальнонаукових принципів інформаційного підходу [7, с.348]. Міждисциплінарне підґрунтя формування теорії СК також є відображенням поступового розгортання змісту (призначення) сутнісних рис об'єкту, що набувають системності на певному рівні свого розвитку, маючи завершеними все більше етапів своєї еволюції від виникнення, становлення, функціонування до розвитку та трансформації (про інституалізацію СК сфери див. [3, 4]). Зрозуміло, що відзнакою цього еволюційного

## ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІЛОСОФІЇ СПІЛКУВАННЯ

процесу є етапність, послідовність, формування СК функцій і структур, диверсифікація форм і засобів, каналів, технологій та знарядь праці. Результатом цього процесу виявилася поява системи соціальних комунікацій (ССК). Її формування припадає на другу половину ХХ ст. і обумовлено масштабною інформатизацією суспільства. І тільки на цьому етапі об'єктивно складаються умови виокремлення об'єкту СК і теорії на відміну від часткових визначень міждисциплінарного комплексу наук. Класифікаційні і системно-наукові зв'язки отримали певного обґрунтування в роботі [7]. Структура комунікаційного знання містить: на першому рівні - загальну теорію комунікації; на другому – загальну теорію біо-комунікації та загальну теорію соціальної комунікації; на третьому рівні – теорії видових і міжвидових комунікацій та часткові теорії соціальних комунікацій [7, с. 19]. У цій схемі відсутні надсистемні зв'язки теорії комунікації як теорії системного рівня. В цьому напрямі тільки складаються методологічні передумови теоретизації. На підсистемному рівні теорії соціальних комунікацій існують добре розроблені схеми, зміст і методи досліджень [8, 14, 15].

На міждисциплінарному рівні сучасних теоретичних конструкцій універсальна сутність комунікації не долається і розглядається в паралельних схемах відображення СК феноменів. Тобто на підсистемному рівні – рівні теорії соціальних комунікацій зберігається агрегація, кумуляція, інтеграція підходів до вивчення СК феноменів. Проте ця ситуація дає нам ключ до генералізації нового знання про СК на міжнауковому рівні, тобто не на рівні методів і частин (аспектів), а на рівні методології і системи. Виникає певне підґрунтя до визначення статусу теорії середнього рівня, генералізуючого знання для підсистемного рівня наук і бази метатеоретичності для наук надсистемного рівня.

На рівні генералізуючої теорії складається передумова і відповідна методологія пізнання надсистеми комунікації як універсального явища, що і складає теорію комунікації. На системному рівні, тобто на рівні прояву єдності соціально-комунікаційних феноменів і процесів складається теорія соціальних комунікацій. На підсистемному рівні це сукупність теорій, які вивчають різні аспекти комунікації в природі і суспільстві. З цього виходить статус теорії СК як теорії середнього рівня, організаційно-діяльній за характером. Метатеоретичність пов'язана із надсистемним рівнем і тягнє до формування нової науки, обриси якої тільки проглядають і потребують спеціального розгляду.

Методологічно важливим зауваженням стає розрізнення комунікації як функції і комунікації як суспільної діяльності. Витоки цього положення лежать в сфері міжнаукової інтеграції філософії, психології, лінгвістики, інформатики, соціології [3, 4, 8, 14, 16, 17].

Встановити особливе, що притаманне СК, в ряду комунікаційних відносин загального плану і підтвердити їх спільність стає головним імперативом нової СК теорії. Складення ССК, її функціонування в певний період визиває ефект синергії, який свідчить про граничний стан системи, зародження нової, тієї, що має за своєю формою або вираження/виявленню, а також і за суттю зовсім інші комунікаційні явища.

Розглядаючи СК як систему, ми стикаємося із результатом подібних трансформацій, що мають відношення до історії суспільства і посиленню системоцентричних процесів в ньому, і, відповідно, можемо простежити процес становлення суспільства як комунікаційної єдності. Еволюція СК вплетена в еволюцію суспільства, в загальний процес культурогенеза і цивілізаційного розвитку людства. Виникає нове наповнення об'єктів, що взаємодіють не на рівні структур і форм, а на рівні процесів і потоків смислів (але не в культурологічному сенсі об'єктивності за А.В. Соколовим) [16]. Загорнуті в певну упаковку, і у супроводі нових формоутворень людської комунікаційної діяльності або поведінки СК процеси і потоки смислів утворюють нові соціальні реальності. Соціальна взаємодія постає як певний рух



## ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІЛОСОФІЇ СПІЛКУВАННЯ

соціальної матерії, структури якої і наповнюють СК оживлюючи її духовністю людини, суб'єкту, що мислити. Змістом СК є смисли людини, що пізнає себе і всесвіт і який використовує результати пізнання відповідно Вірі, що розуміється як наслідування канонізованого Творця-Бога, або як Знання себе (Я-знання) як Творця. В наш час загальна теорія комунікацій ще настільки далека від універсальності, виходячи тільки з абсолютизації інформаційного обміну, як і соціальна комунікація далека від генералізму, орієнтуючись тільки на мовну поведінку і передачу інформації через засоби масових комунікацій.

В суспільному просторово-часовому вимірі і реаліях буття людини більш чіткіше виступає об'єкт теорії СК – соціально-комунікаційна діяльність (СКД). СКД отримує визначення як вид соціальної активності, скерованої на передачу знання, що формуються і циркулює в суспільстві за допомогою спеціально створених каналів та структур [3, с. 46]. Предметом теорії СК є процеси соціальної комунікації, форми й види, умови виникнення розвитку, соціокультурні залежності, організація в суспільстві. СК в умовах зростаючих проявах впливу соціальної взаємодії на стійкість соціальних структур і поведінку людей розглядається як механізм налагодження, що створює стійку узгодженість, що відтворюється. СК може розглядатися як тип взаємодії, що спрямований на підтримку взаєморозуміння в суспільстві. Вона є засобом організації спільної діяльності на основі цілеспрямованої передачі та обміну інформацією і знанням (яке в цьому контексті можна розуміти як вищу форму інформації). Комунікація постає як обмін, який забезпечує кооперативну взаємодопомогу, роблячи можливою координацію дій великої складності [4]. Таке визначення комунікації підтверджується розвитком СК ідей: про комунікаційну діяльність (Т. Шибутані); реальність як взаємодію між людьми (Дж. Д'юї); стійкості соціальних структур, що забезпечуються множиною ареалів часткового або повного взаєморозуміння, підтримується і творчо розвивається в багатьох окремих актах комунікативної природи (Ю. Хабермас), – до уявлень про системі соціально-комунікаційної діяльності (А.В. Соколов, В.О. Ільганаєва) [3, 4, 6, 16]. Феноменологічно обумовлене визначення СК через тип соціальної взаємодії доповнюється його онтологічним змістом як системи соціальних комунікацій через об'єднання широкої та різноманітної за змістом комунікаційної діяльності в суспільстві, породжуючи його об'єктивну основу. Винаходи останніх років щодо природи та сутності феномену інформації дають підстави для подібних міркувань.

Інформація останнім часом набула значення генералізаційного феномену, безпочаткового і безкінцевого, єдиного законопроцесу мікро- і макромірних відносин, взаємозв'язків і взаємозбереження руху і маси на основі резонансо-сотової, частото-квантової і хвильової природи світла, тепла, звуку та інших якостей і форм в мікро- і макроструктурах Всесвіту [18]. Це визначення дає нам ключ до усвідомлення умовності межі між її матеріальною природою і духовною сутністю і відкриває можливості пошуків значення інформації і знань як предметних субстанцій СК-діяльності.

Глобальність СК ХХ ст. вивільняє всебічність суспільної взаємодії, підсумком якої є народження не матерії (цивілізації), а соціального інтелекту, визначеного як процес, завдяки якому ми адаптуємося до складних мінливих умов буття – ноосфери (за В.І. Вернадським), як останнього з багатьох станів біосфери [Цит. за 19, с. 242]. Під впливом наукової думки і людської праці біосфера переходить до нового стану ноосфери. І тільки на початку ХХІ століття стає повністю зрозумілим висловлення К.Маркса про розвиток основного капіталу, показником якого є ступень перетворення загального суспільного знання у безпосередньо виробничу силу, а значи і того до якого ступеню – умови самого суспільного життєвого процесу підпорядковані контролю суспільного інтелекту і перетворені у відповідності з ним [Цит. за: 19, с.307]. Соціальна

## **ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІЛОСОФІЇ СПІЛКУВАННЯ**

пам'ять людства як одна із складових суспільного інтелекту і підсистема СК постає засобом формування «колективного свідомого».

Всі надбання людської цивілізації (або скоріше людських цивілізацій) документалізовані у книжково-документальній пам'яті, актуалізовані в інформаційних системах і синтезовані у експертних системах і відтворюють процеси і стан Людства, а також ефективність використання знань.

Трансформаційні зміни, системне переформатування ССК під впливом індустріалізації та впровадження дистанційних електронних засобів комунікації пов'язані з комп'ютеризацією і прогресом у засобах зв'язку, автоматизацією функціональних підсистем СК, інформатизацією СК-діяльності, що мають свої особливості впровадження і реалізації співіснування і розвитку, темпи розвитку в окремих підсистемах. Але слід визнати, що простежується все більша єдність інформаційно-комунікаційних процесів в суспільстві і умови діяльній інтеграції в ССК в цілому.

СКД сформувалася через освоєння трудових процесів документалізації, актуалізації, медіації, що складають основу соціальної взаємодії [20]. Перетворення різних форм цих процесів відбиває прогрес комунікативних практик соціокультурних формацій суспільства.

Документалізація у глобальному СК-циклі створює умови формування документальної пам'яті людства (за визначенням К.Б. Гельман-Віноградова) і закладає можливість довгострокового збереження інформації в СК-каналах [21]. Актуалізація налагоджує доступ і пошук інформації через підтримку механізмів оперативної пам'яті і вирішення поточних завдань людства, в тому числі забезпечення прийняття рішень. Медіація поєднує інтегральне відтворення реальності і складає або підтримує механізм синтезу знань.

Кількісні досягнення СК-сфери через її інформатизацію, медіатизацію на основі новітніх комунікаційних технологій, зростання яких ще далекі від граничних значень, тим не менш обумовлюють якісні перетворення СК підсистеми суспільства, враховуючи вразливість і вибуховість дії комунікаційних предметів на свідомість людей. Гуманістичний сенс СКД має бути використаний на досягнення духовного вдосконалення людства, долаючи при цьому релігійні, мовні, ціннісні, ментальні розбіжності і використання матеріальних, наукових, економічних, виробничих, технологічних надбань на користь всього людства.

СК в наш час проявляє себе не тільки як функція забезпечення суспільної взаємодії, а через діяльність, предметність праці, яка розвивається згідно культуруотворюючим факторам: соціально-історичним, соціально-економічним, соціально-технологічним, соціально-виробничим, соціально-організаційним, соціально-психологічним та індивідуально-психологічним.

Загальним вектором руху СК є прагнення до простоти і середовищного комфорту. Ефектом, що є результатом розгортання комунікаційної підсистеми суспільства, стає формування нових соціальних реальностей, у яких перетинаються комунікаційні процеси і потоки смислів, що відбивають рівень свідомості Людей і сукупної свідомості Людства. Розуміння в СК взаємодії можна розглядати як ефект, що забезпечує гармонійні відносини за всіма векторами і рівнями соціальної взаємодії, стійкий стан в тріаді Природа-Суспільство-Людина. Напрошується певна паралель з тріадою П.Сорокіна: Істина-Добро-Красота, – як інтегрованої системи вищих цінностей, притаманних інтегральному соціокультурному устрою майбутнього [22].

На межі XV ст. СК досягнули своєї системно-трансформаційної стадії, чинниками якої стали: мережеві мультимедійні технології з використанням супутникового цифрового зв'язку; зміна предмету СКД від документалізованого,

## ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІЛОСОФІЇ СПІЛКУВАННЯ

інформаційного до когнітивного. Еволюційний трансформіум, який до цього відбувався за адаптаційними механізмами пристосування до вимог задоволення і обслуговування суспільних потреб й механізмами саморозвитку і самоорганізації, – в новий період доповнюється механізмом соціального управління через використання інструментарію управління інноваціями, інформаційного менеджменту та менеджменту знань. У зв'язку з цим виникають суспільні завдання наукового оформлення теорії СК і реалізацією нею програмно-проектного рівня функціонування науки в цілому.

В деяких підсистемах СК вже давно назріли структурні функціональні перетворення, стримування яких веде до занепаду відповідних галузей. В першу чергу, це стосується бібліотечної, архівної, мас медіа, книговидавничої, науково-інформаційної галузей, а також комунікаційно-функціональних підсистем суспільства – освіти (Е-освіта), політики, сфери театрального, кіномистецтва.

Черговим викликом є інтелектуалізація суспільного життя як реакція на накопичені обсяги соціальної інформації, масштаби, швидкість і необмеженість циркуляції в інформаційному просторі суспільства, як потреба у рецептах вирішення глобальних життєзначущих проблем людства: екологічної кризи, економічної, політичної, інформаційної нестабільності і соціокультурної нерівності суспільного життя на планеті, що ставить на межу існування. Когнітивний поворот у соціальній свідомості підготовлено попередніми етапами розвитку і загострює питання духовної сфери – відповідальності, совісті, толерантності. Призначення СК теорії міститься в обґрунтуванні найбільш адекватних культурних ситуацій та ефективних способів досягнення розуміння між суб'єктами комунікації в суспільстві. Інтелектуалізація суспільної практики актуалізує аналітичну діяльність в сфері СК. Поширення інноваційного наукового знання, попередження духовного оновлення людства стає епохальним призначенням СК системи суспільства утворення глобальної СК-єдності в добу електронних мереж і веде до кардинального функціонального переформатування: 1 – СК-структур, що передбачає трансляційну відповідальність змін, захищеність носіїв і аналітичне опрацювання інформації (в архівах, бібліотеках, музеях), а також актуалізація інновацій (економічних, політичних, культурних, освітніх і т.д.) органами НТІ; 2 – в системи СК (за напрямками СК-діяльності) генералізацію інформації і знання, збереження і захисту інформації, розповсюдження і використання інформації і знань.

Можливо, деякі положення статті і знаходяться у протиріччях з реаліями СК практикою в Україні, але привертають увагу до необхідності прискорити дослідження, розробки і реалізації програм і проектів соціально-інформаційного управління в СК-сфері, провести відповідні організаційно-управлінські заходи для консолідації зусиль науковців.

### Література:

1. Добров Г.М. Наука о науке / Г.М. Добров; изд. 3-е; доп. и перераб. / отв. ред. Н.В. Новиков – К.: Наук. думка, 1989. – 304с.
2. Баскаков А.Я. Методология научного исследования: Учеб. пос. / А.Я. Баскаков, Н.В. Туленков. – К.: МАУП, 2002. – 216с.
3. Ільганаєва В.О. Бібліотечна освіта: нова парадигма розвитку/ В.О. Ільганаєва. – К.: ред. ж. «Бібліот. вісник», 1996. – 253с.
4. Социальная коммуникация в современном мире: коллект. моногр./Н.Н. Азарнов, И.С. Бусьгин, А.Н. Дегтярев и др.; под. общ. ред. А.А. Деркача. – М.: Альтекс, 2004. – С. 30-45.
5. Федотова Л.В. Социология массовой коммуникации: Учеб. / Л.В. Федотова. – СПб.: Питер. 2004. – 397с.

## ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІЛОСОФІЇ СПІЛКУВАННЯ

6. Соколов А.В. Информационный подход к документальной коммуникации: Учеб. пос. / А.В. Соколов. – Л.: 1988. – 85с.
7. Основы теории коммуникации: учеб./ Под ред. проф. М.А. Василика. – М.: Гардарики, 2003. – 615с.
8. Бориснёв С.В. Социология коммуникаций: Учеб. пос./ С.В. Бориснев. – М.: ЮНИТИ, 2003. – 270с.
9. БСЭ. Том 12: Изд. 3-е. – М.: Изд-во «Советская энциклопедия», 1973. – С. 527.
10. Вернадский В.И. Научная мысль как планетное явление/ В.И. Вернадский. – М.: Наука, 1991. – С.20-21.
11. Навроцький В.В. Логіка соціальної взаємодії/ В.В. Навроцький. – Х.: Консум, 2005. – 204с.
12. Социология. Т.3. Междисциплинарные исследования: Словарь – справочник. – М.: Наука, 1991. – С.70-72.
13. Современная западная социология: Словарь. – М.: Политиздат, 1990. – С.131.
14. Шарков Ф.И. Основы теории коммуникации: Учеб./ Ф.И. Шарков. – М.: ИД «Социальные отношения», 2003. – 248с.
15. Соколов А.В. Введение в теорию социальной коммуникации: Учеб. пособ. /А.В. Соколов. – СПб., 1996. – 319с.
16. Соколов А.В. Метатеория социальной коммуникации/ А.В. Соколов. – СПб, 2001. – 342с.
17. Ільганаєва В.О. Формування професійного світогляду фахівців у галузі культури /В.О. Ільганаєва// Культура України: Зб. наук. пр. Х., 2000. – Вип. 6 – С. 48-53.
18. Юзвешин І.І. Інформаціологія или закономірності інформаційних процесів и технологій в мікро- и макромирах всесенної: Изд. 3-е исп. и доп./ І.І. Юзвешин. – М.: Радио и связь, 1996. – 215с.
19. Яковец Ю.В. Епохальні інновації ХХІ века/ Ю.В. Яковец. – М.: ЗАО «Изд-во «Економика», 2004. – 444с.
20. Ільганаєва В.О. Бібліотечний фактор у становленні інформаційного суспільства: підсумки та завдання бібліотечної освіти 90-х рр.. ХХ століття – початок ХХІ століття /В.А. Ільганаєва// Вісн. Харк. держ. акад. культ.: Зб. наук. пр. – Х., 2004. – Вип. 14. – С.105-116.
21. Гельман-Виноградов К.Б. Документальна пам'ять ноосфери як новий об'єкт познання: (к постановке проблеми) / К.Б. Гельман-Виноградов// Междунар. форум по информ. и документации. – 1992. – Т. 17. – С. 8-16.
22. Сорокин П.А. Главные тенденции нового времени/ П.А. Сорокин. – М.: Наука, 1997.